

A-00473: Peder Olsen Megrund – erindringer del 4

Jeg for min del havde jo allerede sat til livs saa meget Flødegrød som jeg kunde fordøie den dag. Og derfor var det vel, at synet og Forstanden af Konens Adferd gjorde at jeg med engang følte mig ikke bare mæt, men overmæt ved Tanken om, hva der snart vilde ske.

Noget for mig uvant lagde jeg Merke til ved Serveringen af Tørmadsmaaltider. De bestod i Fladbrød, smør og forskjellige Slags Ost, deriblandt stedse Gammelost. Det uvante bestod i, at Smøret sattes frem i et Form af et stort, helt stykke, rundt som en Ost eller den But, hvori det var formet. Det blev stillet paa en Opsats af Træ, der bestod af to runde Træskiver af lidt større diameter end Smørstykket og indbyrdes forbundne ved et saakaldt Stett som paa en Pokal. Den ene (nedre) Træskive dannede Opsatsens Fod og hvilede umiddelbart paa Bordet, mens den anden (øverste) bar Smørstykket. Gammelosten blev fremsat paa en lignende Opsats. Det hele saa meget pent ud og gjorde mig Indtryk af en viss rundhåndet Gjæstfrihed. Det var Forudsætningen, at man under Maaltided skulde skrabe Smørstaben paa dens øvre Flade, saa den beholdt sin runde Søileform, saalænge der var noget igjen af den. Gammelosten behandledes paa tilsvarende Maade.

Dette med Serveringen var visstnok et Udslag af den samme Sans for Sirlighed, som gav sig tilkjende ogsaa paa andre Maader. Hva jeg her særlig tænker paa, er det vakre Indtryk Gaardspladsen gjorde, Anordningen af de til Gaarden hørende mange Huse var overalt hvor Tærrænet tillod det, saadan at Gaardspladsen dannede en retvinklet, ofte ligesidet Firkant. Mesteparten af denne bestod af et fint Grønsvær, gjennomskaaret af kun to Gangstier, der stod lodret paa hinanden. Det var tydelig, at naar Husfolket færdedes paa Pladsen under sin dags gjærning, passede man nøie paa at holde sig til disse optraadte Stier. Ellers havde nok Grønsværet ikke været saa rent og uskadet. Heller ikke saa man en Kvist eller Høvelspon eller Vedflis henslængt paa disse Plæner. Man agtede sig altsaa vel for at efterlade saadant der, og hændte det alligevel, var der altid nogen, som tog det skjæmmende bort.

Almindelig hørte der til en vel bebygget Gaard to Vaaningshuse - Bjelkestuer-, en til Vinter - og en til Sommerbrug. Jeg fik bese en Vinterstue, som altsaa nu i Sommertiden stod ubrugt. Maling var kun anvendt paa Dører og Vinduer. Ellers var alt Træværk sandskuret, hva altid gjør et koselig, hjemlig Indtryk paa mig ialfald. Skorstenen havde faaet sin Sommerpynt i Form af et eller to unge Birketræer, som med Rodenden var stukket op i Skorstenspiiben og med Løvværket dækkede over det sodsvarte Ildsted.

Vel var mit Besøg i Østerdalen kort og lidet indgaaende, men det har altid glædet mig at tænke tilbage derpaa.

Den Mangel paa økonomisk Evne til i Længden at holde mig paa Latinskolen, som var tilstede fra første Færd, og som ligeledes fra første Færd maatte være Far bekjendt, meldte sig omsider, og det maatte blive Skolen tilkjændegivet, at jeg ikke mer kunde vende tilbage til Lærestalten. Hvilke Forhandlinger der i den Anledning blev ført mellom Far og Rektor, har jeg aldrig faaet nærmere Indblik i, Kun saa meget ved jeg, at Rektoren har gjort sin Indflydelse Gjældende for at min Skolegang skulde fortsættes, og at dette førte til, at denne ikke blev virkelig afbrudt. Hvilke Lettelser i Udgifterne der øieblikkelig blev tilveiebragt, ved jeg heller ikke, Kanske der blev skaffet mig Friplads ved Skolen. Men meget snart blev Hjælpen givet et meget større Omfang og tilsidst strakte den sig saavidt, at Far ingen Udgifter havde verken til Skole, Kost eller Klæder. At Rektor Lange var primus motor i den Agitation, som i den anledning blev sat i Gang, er jeg sikker paa. Formentlig har han sat sig i Forbindelse med Sogneprest Fleischer i min hjembygd. Resultatet blev i hvert Fald det Mærkelige, et stort Antal mer eller mindre formuende Mænd i

Gausdal tegnede sig for et aarlig Bidrag, som til sammen blev stort nok til at min Skolegang kunde fortsættes, til jeg blev Student og havde absolvert Andeneksamen.

Naar jeg nu tænker tilbage paa dette, ser det ud som et rent Under, at sliig kunde gaa for sig. Hvem af mine Sambygdinge skyldte vel mig en saadan Velgjærning? Saa meget mindre som jeg visstnok var personlig ukjænt for de fleste af mine Velgjørere, naar undtages, at de naturligvis maatte faa vide mit Navn, og hvor jeg var fra.

Dog var det ikke bare fra Hjembygden jeg fik Støtte til min Skolegang. I Lillehammer By blev en Række velvillige Mennesker enige om, at jeg skulde være Middagsgjæst i deres Hus en eller to dage i Ugen. Ordningen af denne Sag var saadan: 1) Søndag: fhv. Kjøbmand Thorkildsen, 2) Mandag og Tirsdag: Rektor Lange, 3) Onsdag: Adjunkt Hals, 4) Torsdag: Kjøbmand Olstad, 5) Fredag og Lørdag: Kjøbmand Thorstad. Senere Indtraadte en Forandring, at jeg Lørdag spiste Middag hos Adjunkt Rønneberg. Ellers stod Ordningen fast, til mit Skoleliv var afsluttet.

Senere, efterat jeg var blit Student, spurgte jeg engang Far, hva han havde tænkt jeg skulde studere. Da han hertil svarede, at han havde altid ment, jeg skulde blive Prest, benyttede jeg samtidig Leiligheden til at spørge, hvorledes han fra først af havde tænkt sig Muligheden af at gennemføre den Plan trods sin Mangel paa Pengemidler. Hertil svarede han ganske tørt: ”Jeg troede det skulde gaa, som det gikk”.

De fleste vil ganske visst betragte denne hans Anskuelse som en indtil det eventyrlige dristig Antagelse angaaende ordningen af et saavidt kostbart Foretagende. Og jeg kan selvfølgelig ikke gjøre Rede for, i hvilken Udstrækning han virkelig formaaede at sætte sin Lid til Gud i denne Sag. Men nu er altsaa hans dristige Forventninger forlængst blevet til en Kjændsgjærning, mens jeg tidt og ofte ser tilbage paa Tingen som et Under, som jeg paa Forhaand ikke vilde havt Mod til at vente realiseret. Og jeg er Far taknemmelig i hans Grav, for, at han- trods alt- satte Sagen i Gang.

Skolelivet voldte mig ikke synderlig Stræv. Jeg begyndte jo min Skolegang paa Latinskolen i en saavidt fremrykket Alder, at min naturlige Intelligens var modnet nok til til med Lethed at opfatte, hva der for en mer mindreaarig efter Naturens Orden maatte falde meget sværere. Dertil kom, at mine Evner var saaledes anlagte, at jeg undgik de Ulemper, som mange endog rig begavede Elever har havt at kjæmpe med, at nemlig et enkelt Fag- For eksempel særlig Mathematik- har voldt dem næsten uoverkommelige Vanskeligheder. Jeg klarede mig saa nogenlunde jevnt i alle Fag, hva enten Besvarelsen skulde leveres skriftlig eller mundtlig. (Det var nemlig Skikk, at Halvaarseksamen før juleferien for somme Klasser foregikk helt igjennem skriftlig). Det Fag, hvori det var vanskeligst at opnaa en ”fin Karakter” var norsk Stil. Naar vi en enkelt Gang kunde faa ”Meget godt”, var det omtrent lige saa gjævt som Udmærket godt i et mundtlig Fag. En Gang, da vi i norsk Stil havde faaet til Opgave ”Cæsars Tanker ved Overgangen over Rubikon”, var jeg blit saa høitidelig stemt, at jeg affattede Besvarelsen i Jambiske Linier uden Rim og endte med det historiske Ord: ”Jacta est alea”

): Loddet være kastet. Af Besvarelsens Indhold erindrer jeg intet. Det maatte jo være en fri Fantasi i Tilslutning til den historiske Situation saavidt som denne var bekjendt. Men Besvarelsen havde gjort Indtryk paa Læreren- Overlærer Kinck-. Jeg fik Karakteren: Næsten udmærket godt, og havde det ikke været for nogle Slurvefeil, skulde jeg havd endnu bedre. Da jeg var baade saa gammel og helbredsstærk, at jeg antages at kunne taale end lidt stærkere Fremdrift end Elever i Normalalderen blev det bestemt, da jeg havde lært Latin et Aar, at jeg skulde springe over den nærmest følgende Aarsklasse og flyttes op blant Elever, som alt havde lært Latin i to Aar. Det klarte sig uden Overanstrengelse eller andre Vanskeligheder. Kun at jeg maatte faa lidt Privatundervisning for at komme efter i Mathematik. Disse Privattimer fik jeg i en del Eftermiddage hos Theodor Blehr, en Broder af Statsministeren, senere juridisk Kandidat og

Redaktør af "Bergensposten". Han gikk den gang- om jeg ikke erindrers feil – Skolens øverste Klasse og havde formentlig et Aar igjen, før han skulde op til Artium. Han boede hos Kjøbman Olstad, hvor jeg paa hans værelse fik min Undervisning i Mathematik. Det var en ganske mærkelig Undervisning. En Time skulde jo anvendes og blev anvendt ved hvert Fremmøde. Men dette fik regelmæssig saaledes for sig, at naar mit Pensum for Dagen eller rettere: for Timen var gennemgaaet, - og det var temmelig snart ekspederet- benyttedes Resten til at tegne Karrikaturtegninger- til dels af kjendte Personer- og skoggerle over disse, det vil sige: det var jo Blehr som baade besørgede Tegningerne og startede Lattersalverne, hvorefter jeg skyldigst deltog i de sidste. Det laa ikke for Blehr at optræde med Lærerens Autoritet over disse leiligheder. Han havde stærkt udpreget Sans for Morskab og derhos skarpt Blik for det komiske. Og uagtet det i ikke ringe Udstrækning var Tone blant Eleverne, at de høiere Klasser saa med Foragt eller ialfald Ringeagt ned paa de lavere, forekom intet af dette ved mine Møder hos Blehr. Han behandlede mig, som om jeg havde været hans Klassekamerat, og dette Kameratskab holdt han vedlige, naarsomhelst vi mødtes senere i livet. Nu (1921) er han død for mange, mange Aar siden. Den monumentale Skolegaard, som nu er Lokale for Lillehammer Almueskole, var endnu ikke opført, da jeg begyndte min Skolegang der. Den blev først paabegyndt meget senere og indviet og taget i Brug nok saa sent paa høsten 1858.

Før den Tid – rimeligvis lige fra Skolens oprettelse i 1849 – havde den Tilhold paa Hammer Gaard, der rimeligvis havde været et større Landbrug fra eldgammel Tid, men nu var indlemmet i Lillehammer Byterritorium og havde givet Byen Navn. Tillægget "Lille" var formentlig bleven tilføjet for at skille denne By fra det gamle Hamar, der i Folkemunde ialfald i min Hjembygd bestandig kaldtes Storhamar.

Hammer Gaards Huse staar visstnok endnu og er i alt væsentligt uforandrede. Saaledes syntes det i alfald mig, da jeg i 1919 besøgte Lillehammer. De ligger (og laa, thi den nye Kirke er reist paa den gamles Plads) ganske nær Kirken paa dennes Nordvestside i Kanten af en nok saa stor, næsten horisontal Slette, der efterat have afgivet Plads til Kirke med Kirkegaard og Gaardens Huse endnu omfattede en stor ubenyttet Fade[!], som kaldtes Torvet, skjønt det paa Grund sin fra Byens Trafikk afsides Beliggenhed aldrig fandt Anvendelse som Torv.

Hele anden Etage og to Værelser i første Etage af Hammers gamle Vaaningshus (i alt syv Værelser) var optaget som Skolens Klasseværelser. Det var visst ikke netop bekvemt. Et stort Værelse midt i anden Etage maatte saaledes baade være Klasseværelse og Gjennemgang til tre andre Klasseværelser. Men vi Elever som havde tilbragt saa mangen Undervisningstime her og senere i flere Aar blev undervist i den nye, efter vel overveiet Plan indrettede Skolegaards lyse, rommelige Klasser, vi hængte ved den gamle Gaard med en langt varmere Hengivenhed end ved den nye. Der var noget hjemlig ved den gamle Skolegaard, som den nye ikke raadede over. Ikke at tale om det prægtige "Torv", som var vor givne Tumbleplads hvert Frikvarter. Herimod var jo den nye Skolegaards indestengte, skraanende Gaardsplads kun et knugende Fængsel. Mulig kan det visstnok være, at en af den gamle Gaards tiltrækkende Egenskaber ogsaa var den, at det lod sig gjøre at smutte igjennem Vinduet midt i Timen, naar det hendte, at Læreren nølede for længe med at indfinde sig. Sligt kunde ikke iværksættes i den nye Gaard. Dertil var Høiden fra Klassevinduerne til Jorden altfor stor, for ikke at tale om andre Hindringer.

Om Ceremonierne ved Skolens Flytning fra det gamle til det nye Lokale erindrers jeg at Lærere og Elever først var samlet til Afsked i den gamle Gaard, hvor Rektor talte for at sige Tak og Farvel til de gamle Rum. Jeg antager – men husker slet ikke mer – at dette skeede en Dag før Indvielsen. Heller ikke erindrers jeg hva Rektor udtalte ved den Anledning, skjønt dette skulde være noget af det vigtigste ved Ceremonien. Rektor Lange var vel ikke, hva man ialmindelighed forstaar ved en Taler. Dertil var nu for det første hans Stemme for spak, og dernæst var vel hans Foredrag noget

tørt. Men hans Tankeføring var klar og fin. Jeg ved, at jeg ved Anledningen følte mig meget høitidelig stemt.

Ved Indvielsen, der foregikk i den nye Skoles lyse, rummelige Gymnastiksal, hvor foruden Lærere og Elever tillige en hel Del andre – Herrer og Damer – var samlet, holdt Stedets Sognepræst Rasmus Lyng Indvielsestalen. Heller ikke af den kan jeg nu erindre noget. Den var skrevet og blev oplæst af Papiret. Dette var jo selvfølgelig i sin gode Orden. Men jeg som aldrig før havde hørt noget saadant som Indvielsestale, og paa egen Haand havde tænkt mig, at en slig Tale burde være saa varm og gribende, at den ligesom kunde kjendes at føre Indvielsens Aand med sig, jeg følte mig lidt skuffet. Hertil bidrog kanske den Omstendighed sit, at Sognepræsten foredrog sin Tale med en monoton Gravrøst, som var ham egen.

Men om Talen ikke rørte synderlig ved mine Nerver, havde jeg dog min nervøse Part af Høitideligheden. Der skulde nemlig og presteres Sang. Der var nemlig hos Henrik Ibsen bestilt en Sang for Anledningen. Den staar nu blant Forfatterens Digte under Titelen Skolehuset og begynder saaledes:

”Mens Lien gulner og Skogens Flor
for Løvfaldsstakken maa vige...”

Tre Vers skulde synges før og efter Talen, og det skulde alt sammen ske ved Skolens sangdygtige Elever. Men uagtet Sangen var samvittighedsfuldt indøvet og paa Prøverne gikk saa godt som man kunde vente af saa ferske Begyndere, og uagtet vi havde vor dygtige Sanglærer til Leder, Trøst og Støtte, saa følte ialdfald jeg stærk Lampefeber, da vi skulde optræde saa offentlig som ved denne Leilighed. Men alt gikk dog uden Skandale.

Det effektive Skoleliv bevægede sig fra nu af i lyse, rummelige og bekvemmelige Lokaler. Og dette burde jo i alle Dele virke som en Løftelse paa baade Lærere og Elever, og det gjorde det vel ogsaa. Men jeg og visstnok flere med mig tænkte ofte med vemod tilbage paa den gamle skolegaard med dens visstnok meget primitive Lokaliteter, men samtidig med Rum for en Gemyttlighed, der ikke havde let for at komme tilhuse under de nye Forhold.

Jeg nævnte det effektive Skoleliv og tænkte derved naturligvis paa Undervisningen. Skolelivet har imidlertid eller havde ialfald ved de lærde Skoler paa den Tid en anden side, som nærmest omfatter Elevernes Færd udenfor Skolen og gjerne indeslutter elementer, der gaar igjen i Traditionen som Sagn om dristige eller ialfald pudsige Bedrifter, som mer staar i Strid end i Overensstemmelse med den egentlige Skoledisciplin. Saaledes blev der i min Skoletid – særlig i Førstningen, thi da var Manden endnu i friskt Minde og personlig kjendt af Skolens ældste Aarsklasser – talt meget om en Ole Domaas fra Gaarden av samme navn paa Dovre. Hvorlænge han i det hele havde frekventeret Lillehammer Skole, ved jeg ikke, men sandsynligvis havde han gjennemgaaet hele Reallinien, eftersom han søgte sin videre Uddannelse ved en polyteknisk Skole i Tyskland. Denne Ole Domaas har jeg ikke seet, men hvis han har lignet en yngre Bror, som jeg engang saa ved Lillehammer Marked, og som jeg særlig lagde Mærke til paa Grund av hans Slægtskab med den ”berømte” Ole, da har han visst været en velbygget kar, vel rustet til vovelige idrætter. Og naar han da, som Sagnet lader formode, har eiet tilsvarende Mod og Lyst til dristige foretagende, er det bare rimeligt, at han har sat navngjetne Mærker ogsaa i sit Skoleliv. Hvad han havde begaaet, som gav Anledning til, at han skulde underkastes offentlig Skolestraf): i Læreres og Elevers Nærværelse af Skolens Pedel tildeles et fastsat Antal Slag med Spanskrør, det ved jeg ikke. Men det som blev fortalt og atter fortalt – naturligvis i Heltens Favør – det var, at da han om eftermiddagen den bestemte Dag skulde indfinde sig til fastsat Klokkeslet til Afstraffelse, sagde han til sin Værtinde, da de reiste sig fra Middagsbordet: ”Jeg maa faa Kaffe

straks, jeg skal paa Skole Kl. (?) og faa offentlig Bank”, alt med en Ligegyldighed, som om det gjaldt et Stevnemøde.

Lillehammer havde paa den Tid væsentlig kun en lang Gade og saa godt som ingen Tvergader. Der fandtes to saadanne, en paa hver side af Kirkepladsen, men kun bebygget paa en side. Den ene af dem kaldtes Sommerfeldtsbakken og havde saavidt Hældning til Storgaden ned til Torvet, at den indbød til Kjælkeagning. Som saadan blev den, om ikke netop ofte, saa dog ikke saa sjelden benyttet i min tid. Jeg ser saaledes endnu tydelig for mig senere Professor Robert Collet, der yndede at drive sporten paa den Maade, at han ikke sad, men laa paa Kjælken med Maven mod Kjælakens Ryg og lod det staa til.

Jeg kan ikke mindes, at der i min Tid fra Politiet blev foretaget noget mod denne Idræt. Men der maa formodentlig dog have eksisteret et Forbud mod Kjælkeagning i Sommerfeldtbakken, ialfald i Domaas's Tid. Thi da skal følgende være passeret med ham og Politiet som handlende Personer: En Eftermiddag nød Domaas Kjælkeagningens Lyst i lange Drag i Sommerfeldtbakken. Men før han ved af det, kommer byens eneste Politibetjent over ham, netop idet Kjælken stanser nede paa Torvet. Den fungerende Politibetjent, Owren, var lige saa bekjendt for sin Kjempestyrke som for sin Godmodighed. Han griber da fat i Synderen og hans Kjælke og betyder ham, at siden han ikke har respekteret Forbudet, vil Kjælken bli konfiskeret og føreløbig taget i Politiets Varetægt.

Her hjalp jo ingen ”Kjære Mor!” Men Domaas, som rimeligvis havde Kjendskab til Owrens kræfter og hans Godmodighed, vilde søge at udnytte Chansen til det yderste og fremførte derfor i en bønlig indsmigrende Tone følgende Andragende: ”Siden jeg nu mister Kjælken og har nydt Fornøielsen af den for sidste Gang, saa vil da vel De, som er saa stærk, ikke nægte mig den Glæde at trække mig paa Kjælken op Sommerfeldtbakken”, (Politibetjenten skulde nemlig gaa den Vei alligevel, naar han tog kjælken med sig). Andragendet blev indvilget, og Owren trak Kjælken med Domaas paa den lange Bakke op. Men just som de var kommet til Bakkens øverste Bryn, tager Domaas sin Pennekniv op, skjærer Kjelkebaandet over og seiler nedover.

Historien har rimeligvis havt et Efterspil, som for Heltens Vedkommende ikke var det artigste. Og derfor har jeg aldrig hørt noget derom.

Men alt dette var foregaaet før min Skoletid. Den var ingen Heltetid, der frembragte Idrætter efter Domaas's Skala. Desto længere og stærkere lyste hans Navn blant Skolens Elever. Og naar det senere blev fortalt om ham, at han havde blodige Sammenstød med Bûrschenschaftens i Karlsruhe, saa bidrog dette naturligvis til at holde hans Minde oppe. Han døde som en endnu meget ung Mand, visstnok – om jeg ikke husker feil – før han endnu var fuldt færdig med sin Uddannelse.

Men om man nu i min Tid ikke just havde Anlæg for Storbedrifter, saa kunde man dog finde paa pudsige Ting.

Visstnok paa Grund af den Anseelse, Rektor Lange havde vundet ved sin private Realskole i Tromsø, kom der flere Elever til Lillehammer fra Tromsø og Finmarksbyerne. Blant disse var en Hartvig Jentoft fra Vadsø. Han boede i Rektorens Hus og gik paa samme Parti eller Aarsklasse som Rektorens Søn, Johan Lange. Begge blev Studenter et Aar før mig. Hartvig Jentoft var liden af vækst, rundkindet og meget elskværdig. Derhos var han meget nærsynt, hvorfor han i Regelen brugte Brillen. Dog var det ham øiensynlig en Lettelse at være Brillerne kvit, naar han kunde. Men da fik hans Blik og Miner et eiendommeligt paa samme Tid barnsligt og maabende Udtryk. Om det var disse Egenskaber til sammen eller, nogen enkelt især, som var Grunden, skal jeg lade usagt. Men sikkert er, at han var yndet af alle Elever, kun at dette ikke altid var til ublandet Glæde for ham selv. ”Den venskabelige Kjærlighed” mellem Skolekammerater kan undertiden give sig høist originale, men ikke altid læmpelige Udtryk. Saaledes hændte det en Dag, da

Hartvig indfandt sig i sin Klasse Kl. 8 om Morgenen, at han der mødte den største og stærkeste blant sine Klassekammerater, nemlig Iver Valle, som uden videre tog Hartvig og hængte ham efter Jakkekraven op paa en af de Knagger, som man ellers skulde henge Reisetøiet paa. Og da han ikke kunde øve den Münchausenske Idræt at løfte sig selv ned, blev han hængende, ialfald indtil Eleverne kom ind; om ogsaa indtil Læreren kom, er jeg ikke viss paa.

En anden Episode, der karakteristisk vidner om hvad man kunde finde paa, er følgende:

Naar Eleverne var kommet op i Skolens højere Klasser, var de i Regelen ogsaa modnet til nogen Forstaaelse af ømmere Følelser for det smukke Kjøen. Hermed hængte det nøie sammen, at ikke blot inden Klassens Kammeradskab, men med videre omtale snart den ene, snart den anden af Gutterne blev beskyldt for og ertet med at være forelsket i denne eller hin af Byens unge Damer. Saaledes var dette Tilfældet engang samtidig med Klassekammeraterne Theodor Blehr og Lauritz Larsen, den første Latiner, den anden Realist, men paa samme Alderstrin i Skolen. En tredje Klassekammerat, Otto Sinding, som havde let for at skrive ganske flydende Vers, havde skrevet en længere Vise, myntet paa B. og hans Flamme, men saaledes affattet, at den lige saa godt kunde passe paa L., indtil man kom til sidste Ord i sidste Vers, hvor Navnet Caroline afgjorde Spørgsmaalet om, hvem Visen gjaldt.

For at gjøre Spøgen rigtig virkningsfuld var det nu af yderste Vigtighed at formaa B. selv til at foredrage Visen. Og Komplottet, hvori L. var Deltager var blit enig om, at naar Klassen var samlet en Morgen, men vedkommende Lærer som vanlig lod vente paa sig, skulde Sinding begynde at vifte med sin Vise i Haanden og lade sig forlyde med, at den dreiede sig om L. og hans tilbedte, og det skulde bli Løier at høre paa, hvis der bare var nogen som vilde deklamere den poetiske Frembringelse. L. gjorde ifølge Programmet for et Syns Skyld de største Anstrængelser for at afværge den for ham generelle Demonstation. Listen lykkedes. B., som var en ganske flink reklamator, fik fat i Visen og ilte for at nytte den knappe Tid op paa Kathedret. Herfra foredrog han saa med stor Anstand og Eftertryk den humoristiske Vise, sikker paa, at L. var offeret, indtil Visens sidste ord bragte ham til at stamme og stanse og rødme og bli harm, da han selv med engang saa sig overlistet og i fuld gang Gang med at skyde tilmaals paa sig selv som Skive. Klassen brast naturligvis ud i rungende Latter, paa en nær.

Anmærk: Her blev min syssel med nedskrivningen av disse brokker av erindringer avbrudt derved, at jeg skulde yde et bidrag til den bygdehistorie for Skoger, som er under bearbeidelse. Avfattelsen av dette bidrag foranledigede mig til i nogen grad at modernisere min retskrivning, idet jeg har sløifet de store forbogstaver i navneord, ligesom bogstavet f er ombyttet til v, hvor det lyder som v.

Dette til forklaring om forandring av retskrivning midt i det literære arbeide.

Omtalen av de træk fra den side av skolens liv, som særlig egner sig at karakterisere elevernes og da særlig de enkelte elevs færd, bringer det ganske naturlig med sig, at med en gang en lang række av mine samtidige paa skolen passerer revue for mit indre blik. Til disse hører jo strengt taget ogsaa de 8 mesterlektianere, der i 1856 som den forholdsvis nye skoles første kuld blev dimitteret til artium, og samtidig meget til skolens renomé derved, at de alle sammen opnaede karakteren laudabilis. Rigtignok havde jeg bare et knapt halvaar frekventeret skolen, da disse forlod den, og jeg havde kanskje ikke vekslet ord med en eneste av dem i den tid. Men jeg lærte ialfald deres navn og udseende at kjende og mødte flere av dem senere i livet som mænd, der kunde erindre mig fra skoletiden. Blant disse nævner jeg skoledirektør Jens Killengreen, sorenskriverne Nils Fliflet og Nicolai Hanssen, sognepresterne Christopher Bruun og Fredrik

Winsnes samt bergmester Lauritz Meinich. Det skal ikke være unævnt, at mit bekjendtskab til disse mænd for mit vedkommende kun har efterladt lyse minder.

Det samme gjælder en række individer av senere aargange blandt mine samtidige elever ved skolen. Jeg har før nævnt Theodor Blehr. Hans klassekammerat Johan Alsing blev theolog og prest, senest i Hole. Han raadete nok over en poetisk aare, som ialfald stundom flød stærkt nok til at produsere en vise for et snevrere kameratlag. Man fortalte som komisk skolehistorie, at han engang, da hans lærer i græsk en tid havde været mindre vel tilfreds med Alsings præstationer i dette fag og i den anledning rettede det spørgsmaal til ham: ”Sig mig, Alsing, hvordan bærer du deg egentlig ad med forberedelsen i dine pensa i græsk?”, gav Alsing følgende svar: ”Jo, jeg tar tankegangen paa sengen om aftenen og slaar efter gloserne om morgenen”.

Tre brødre av navnet Hald, sønner av sogneprest Hald i Ringeby, nemlig John, Ditlef og Harald hører til mine kjendinger fra skolen. Den førstnevnte av disse brødre er for ikke meget længe siden død i Kristiania i en alder av omkring 80 aar. Han havde været direktør for Kristiania kommunale sygehuse. Ditlef og Harald var en kort tid mine klassekammerater, mens skolen endnu holdtes i Hammer gaard. Jeg mindes dem best fra en uforglemmelig skoletime fra kl. 8 til 9, da klassen havde fransk. Alle blev eksaminert og alle, undtagen jeg og en omtr. jevnaldrende endda større end jeg, Andreas Nilsen, blev overhørt to gange og fik bank to gange hver, fordi læreren fandt at de ikke kunde sin fransk. Blant disse ulykkelige var ogsaa en Brodtkorp og senere kommanderende general Wilhelm Olsson. Men denne skoletime maa visstnok betegnes som enestaaende i skolens annaler, og var visstnok i høi grad begrundet i lærerens sygelighed, der stadig undergravede hans kræfter og gjorde ham av og til irritabel.

Brødrene Iver og Anton Valle, sønner av lensmand Valle i Vaage, var fødte gudbrandsdøler lige som jeg og boede under hele sin skoletid hos lensmanden i Faaberg, Gudbrand Fliflet paa Lunde. Iver blev student 1861, studerede jus og blev overretssagfører i sin hjembygd. De var visst begge av et noget stridbart gemyt og kunde let og ikke saa sjelden komme i harnisk indbyrdes. Mod mig var de meget elskværdige. Hvem av dem det var, som tog initiativet til at jeg blev buden til Valles baade en jule- og en sommerferie, har jeg aldrig bragt i erfaring, men jeg var i hvertfald gjæst i lensmand Valles hus en stor del av sommerferien i 1861 og ligesaa en juleferie, saavidt jeg husker julen samme aar.

Et par erindringer, som hænger sammen med julebesøget faar omtales her.

En reise med den tids kommunikationsmidler – Hest og lang slæde – fra Lillehammer til Vaage var baade langvarig og trættende, hvortil den gang kom ogsaa en knitrende kulde. Vi var omsider kommet til Sel og kjørte i mørke nordover bygdens islagte elveløb og myrer og ledsagedes av en av bygdens mænd, som hedte Anders Nuvstad. Jeg kjendte ham fra sammentræf i Espedalen i min barndom, og vidste fra den tid at han var en kvik og munter fyr, som havde let for i et øieblik at hitte paa en lattervækkende ytring, til ophjælp, naar stemningen truede med at dale. Jeg fik nu atter høre en prøve paa denne hans evne. Det var for koldt til at bli siddende paa slæden, vi gik derfor allesammen

(): Anders Nuvstad, Anton Valle og jeg) bag slæden. Pludselig snublede Valle og blev et øieblik liggende saa lang han var. Da han var kommet sig op igjen og havde indhentet os, greb Anders øieblikkelig ordet og sagde: ”Ka’ va’ det du gjorde der? Detta stykje’ fæ du gaa up at.”

1. juledag skulde man til kirke. Anton og jeg tog skøiter for at benytte den blanke is den fjerdingss vei vi havde at tilbagelægge. Men jeg kom alligevel ikke i kirke den dag. Just som vi var kommet maalet saa nær, at der kun var nogen faa meter igjen, før vi skulde spænde skøiterne av, kom jeg op i en liden sneskavl paa isen, der her under sneen og noksaa nær elveoset var saa svag at den brast under mig. Jeg sank straks til op under armene, men disse bar mig, da jeg havde bredet dem ud paa det omliggende isflak. Jeg raabte til Anton, som var ganske nær, at han maatte finde paa

en udvei til at række mig en haand. Dette gjorde han da ogsaa i en haandevending, idet han trak sin yderfrak av, tog stilling et lidet stykke fra mig paa is, som var solid, og kastede det ene frakkeærme til mig, mens han selv holdt i det andet. Jeg kom i en fart op av vandet, og med skøiterne satte jeg kursen hjemad for at gaa over fra vaade til tørre klæder.

Senere i julen, da ungdommen fra lensmandsgaarden – hvortil ogsaa jeg som julegjæst regnedes – var buden en aften til Blackwells, fik jeg høre, at man fra hans hus havde observeret katastrofen og allerede beredt sig paa at sende en mand av sted med en lang stang til redning, hvorhos de videre planer gik i den retning, at jeg skulde være blit anbragt i hans hus og styrket med et glas toddy. Men alle disse tænkte forføininger blev der nu intet brug for, da jeg paa anden og hurtigere maade blev hjulpet paa fode igjen.

Fra dette besøg hos Blackwells (Blackwell var gift med landhandler Thor Svees ældste datter) har jeg ellers erindringen om den eneste gang jeg har været i nær berøring med digteren A. O. Vinje. Baade da og før og siden var han gjæst hos Blackwell for at lære engelsk som forberedelse til en stipendiereise til Skotland.

Han var trivlig og vittig, men ikke fin.

Julen i Norge er jo gjerne en selskabelighedens tid, og vi unge kom i flere aftenselskaber.

Saaledes var vi en aften hos førnævnte landhandler Thor Svec. Han havde 3 døtre og en søn. Den ældste av døtrene var gift med engelskmannen Blackwel, den anden hedte Kari og var gift med lensmand Valles ældste søn, Ole, gaardbruger i Vaage, den yngste, Marit, var endnu den gang ikke forlovet, men visst godt omtykt av alle. Hun ansaaes for at være meget indtagende og var – ligesom søstrene – meget smuk. Iver Valle, som den gang var nybagt student, gjorde sikkert kur til hende. Det vilde jeg have skjønt allerede ved aftenselskabet hos landhandleren, naar jeg havde været forstandig nok til at tyde det minespil, som de to vekslede ved kortbordet. Men jeg udlagde dette den gang kun som forsøg paa at fuske i kortspillet. Først over et aar senere, da jeg var blit student og læste til anden eksamen, fik jeg fuldt lys over den væsentligste side av minespillets betydning. Vi var logiskammerater Iver Valle og jeg i mit russeaar og boede hos baker Johnsen paa Hegdehaugen. Samme vinter (1862-63) opholdt ogsaa frk. Marit Svec sig i hovedstaden, og boede hos en bekjendt familie. Nu var det Valles daglige og brændende længsel at komme i forbindelse med frøkenen, men han var altfor genert til at avlægge hende en visit in optima forma, uagtet dette vilde været en meget passende høflighed mod en sambygding, som han kjendte saa godt. I stedet for den udvei havde han da omsider brygget den plan, at jeg skulde gjøre visit og samtidig indbyde hende til en theateraften, men saaledes at naar theaterbesøget foregik, vilde han være den, som fulgte hende. Men der blev ikke noget av det hele. Jeg betakkede mig for den tilbudne ære, og han havde ikke mod til selv at foretage noget. Frøken Svec ble senere gift med en overretssagfører, senere sorenskriver Olsen, og Valle forblev ugift. Han døde i 50 aars alderen.

Blant steder hvor vi blev budne hen som gjæster i hin juleferie, nævner jeg gaarden Qvarberg, ikke fordi jeg erindrer noget særligt fra selskabet, men fordi det var et uforglemmelig halsbrækkende arbeide at komme hjem om kvælden, da vi brød op. Veien var ikke lang, men hængende brat, og føret betegnes bedst ved at nævne barfrost med haalke. Naar hertil føres vinternattens mørke, vil man forstaa, at det ikke var let for en fodgjænger at holde sig paa benene. Iver Valle fandt da paa, at han og jeg skulde holde hinanden fast om livet. Vi kom paa denne maade til at danne et slags enkelt firbenet væsen i stedet for to tobenene. Og det hjalp; vi holdt det gaaende uden kantring.

Ved at nævne Qvarberg kommer jeg til at tænke paa Barbro Qvarberg, som ialfald vi unge den gang henregnede til Vaagebygdens notabiliteter, vesentlig visstnok fordi hun bestandig havde et

venlig smilende ansigt, befandt sig vel iblandt ungdommen trods sine sikkert 50 aar, og havde let for at komme med komiske bemærkninger. Hun kom flere gange til lensmandsgaarden, og deltog gjerne, naar ungdommen spilte "femkort" eller lignende enkle spil. Fra slige leiligheter mindes jeg et udtryk – mundheld faar jeg vel kalde det -, som hun brugte, og jeg aldrig har hørt av nogen andens mund, skjønt jeg maa antage udtrykket velkjendt i Vaage. Næsten hver gang, Barbro Qvarberg i kortspil havde leilighed til rigtig grundig at overtrumfe sin modspiller, kom hun med sin talemaade, der lød saaledes: "Han skal veta: her vanka ikkje huluking". Meningen var visstnok, at her blev ikke brugt skaansomhed, men den egentlige betydning av "huluking" er mig ubekjendt. Jeg kjender fra min barndom et udtryk, som lyder "æte høle" (tyk l): tage til takke med en kost, som ingen virkelig næring indeholder, eller nærmere bestemt: tage imod smiger. Men om der er nogen etymologisk forbindelse mellem "høle" og "huluking", ved jeg ikke.

Jeg nævnte ovenfor Thor Svees døtre. I den forbindelse bør jeg da ogsaa nævne hans eneste søn Anders Harildstad, en overmaade godslig kammerat, men karakterløs. Forresten var han intet andet end sin fars søn, hvilket han selv ansaa for at være mer end nok, mens andre ansaa det for at være lidet nok, eftersom han ingenting tog sig for og ingen nytte gjorde verken inden- eller udendørs, men følte sig smigret ved at komme i selskab sammen med mænd av fremragende navne og omtalte dem gjerne bagefter som "min ven professor N. N." eller "justitiarius" eller "general", som det kunde falde sig.

Av elever ved Lillehammer skole, som staar levende i min erindring, nævner jeg endvidere: Otto Sinding, senere bekjendt landskabsmaler, og hans yngre bror, Stephan, senere berømt billedhugger. Denne sidste har jeg ikke seet, siden han forlod skolen, men Otto gjorde en Nordlandstur, mens jeg var prest i Tromsøsundet, og avlagde mig ved den leilighed en visit. Der var forløbet ca. 20 aar, siden vi saaes, og da han ved sin indtrædelse mødte min hustru, mens jeg befandt mig paa kontoret, traf han næst efter at præsentere sig avtale om, at han maatte faa træde ind til mig uanmeldt for at se, om jeg kunde kjende ham igjen.

Gjenkjendelsen skeede uden spor av betænkning fra min side. Han udtalte visstnok sin forundring herover, idet han rimeligvis forudsatte, at tidens udviklende indflydelse maatte have lagt et slør over den Sinding, jeg havde seet. Men hans lavstammede statur og hans allerede i skoletiden udprægede ansigtstræk havde holdt sig saa godt, at – hvor meget han end i andre stykker maatte være vokset – sit ydre præg var han ikke vokset fra.

Tre brødre Aars gik endnu paa skolen da jeg kom ind. Den ældste, Emil, har jeg nævnt før. Han nedsatte sig som overretssagfører i Trondhjem, Philip blev forstmand og Sophus? fuldmægtig. Sophus blev student et aar før mig, Philip forlod skolen tidligere for at uddanne sig videre i Tyskland. Jeg saa et glimt av ham, da han var vendt tilbage derfra og husker, hvor jeg blev slaaet av den store forandring, som var foregaaet med hans ydre person. Fra skolen mindedes jeg ham som en ren slamp i sin fremtræden med hænderne i bukselommerne, og klæderne mer hængende end siddende paa ham. Og nu havde han en førelse og holdning, der gjorde ham til en rigtig stasperson. Jeg syntes den gang, det var en forvandling, jeg aldrig havde seet mage til; jeg synes det samme endnu.

Brødrene Nicolai og Anton Landmark husker jeg gjorde indtryk paa mig som aristokratisk-fine og elskværdige naturer. Den første døde som ganske ung, Anton blev fiskeriinspektør. Rudolf Torkildsen var født i Lillehammer og søn av den før nævnte fhv. kjøbmand. Han var anset for en meget samvittighedsfuld elev, tog senere medicinsk eksamen og blev praktiserende i Bergen. I denne opregning maa jeg ikke glemme Theodor Coucheron, omtrent 4 aar yngre end jeg og søn av stedets boghandler. Han var bestandig godmodig og fredsommelig, altid "like blid", som mundheldet lyder. Vi var klassekammerater igjennem tre aargange, og i det sidste av disse aar

udgjorde han og jeg klassens hele bestand. Her skiltes vore veie, idet jeg efter et aars ophold i den toaarige saakaldte 1. latinklasse blev flyttet op i 2. latinklasse, mens Coucheron paa regelmæssig maade forblev to aar i den klasse, hvor jeg kun tilbragte et.

Der knytter sig til hans person et minde om en lidt løierlig situation i klassen, som jeg aldrig glemmer. Scenen er den saakaldt anden fællesklasse, omfattende de elever, som nu gennemgik sit andet skoleaar. Det er matematiktimen og undervises i geometri. Læreren er Kaptein Paul Thrane, der efter min mening var meget flink til at undervise i regnefag, og hertil bidrog ikke mindst hans evne til at holde klassen i aande ved en mild justits, der imidlertid kunde faa et noget komisk tilsnit. Ved den her omhandlede leilighed stod Coucheron fremme ved tavlen og havde netop konstrueret op et triangel. Læreren havde givet sin velkjendte ordre: ”Sæt bogstaver paa a. b. k.”, spurgt om den sætning, som skulde bevises, og kommanderede ”bevis den klat!” For at have bedre oversigt over klassen samtidig med, at han fulgte eksaminandens operationer, havde læreren taget plads paa en ledig pult længst bag i klasserummet, og her havde han siddende lige foran sig et par av eleverne, hvoriblandt jeg specielt erindrer Ole Kildal. Nu var Coucheron en samvittighedsfuld elev, som sikkert havde forberedt sig efter bedste evne, men han var sen i vendingen saa det gik for traadt i forhold til lærerens tempo. Imidlertid var ved denne leilighed avstanden for lang mellem eksaminand og lærer, til at denne kunde anvende sin vanlige opmuntringsmethode, nemlig at ruske sin elev læmpelig i haartoppen. Men da metoden heller ikke turde blive ganske ubenyttet, naar Coucheron begik en feil, greb Thrane lige saa godt fat i det discipelhoved, som var ham nær nok, og da dette ved anledningen var Ole Kildals, maatte han den gang være den bager, som blev rettet i smedens sted.

I mine skoledage blev skolen i kortere tid besøgt av flere gudbrandsdøler, som jeg mindes med glæde, blandt hvilke jeg nævner Ole Kongslie, Anton Tagestad og Iver Isum, den første fra Nordre, de to andre fra Søndre Fron, alle sammen elskverdige gutter, saa vidt mit bekjendtskab til dem strakte sig. Man fortalte om Ole Kongslie følgende lille anekdote. Han var endnu noksaa nykommen, og han havde, ligesom vi andre bondegutter fra dalene, i den tid en stærk følelse av, at naar han var elev ved en lærd skole, maatte han saa fort som mulig civilisere sit talesprog. I en snever vending blev det da gjerne den nærmeste udvei at tage læsebogens sprog til mønster, saa godt det lod sig gjøre. En dag var Ole kommen sammen med et par elever, hvorav ialfald den ene eller kanske begge hørte hjemme langt nordpaa. I samtalens løb vilde Ole benytte leiligheden til at erkyndige sig som disse gutters hjemstavn og fremsatte – fortæller historien – sit spøragsmaal i følgende ordelag: ”Ere I fra Nordland I begge Eder begge Eder to?” det hele var jo en saare liden ubetydelighed, men altid stor nok til, at den blev gjentaget og det med gutters vanlige munterhed. De klassekammerater, som tog artium samtidig med mig var: Georg Vilhelm Agersborg, senere distriktslæge, Johannes Michael Holmboe, senere distriktslæge, Albrecht Kaltenborn, senere sorenskriver, Ole Severin Kildal, studerede theologi, virkede en tid som lærer og døde i en alder av vel 30 aar. Anton Vilhelm Valle blev dimitteret samtidig, men naaede ikke frem til eksamen før aaret efter.

Det gik med os, som det oftest gik med kammeratskab, der stiftedes gjennom fælles skolegang. Da vi var komne til universitetet, skiltes vore veie i det store taget. Men en av kammeraterne fra skolen, Ole Kildal, sluttete sig til mig med et – jeg tør visst sige – rørende venskab. Under forberedelsen til andenekamen f. eks. fulgtes vi saa stadig til og fra forelæsningerne, at det næsten vakte opsigt, naar man saa den ene uden den andens følge, og det uagtet vore logis laa vidt adskilte. Hvorpaa den sympathi fra hans side grundede sig, kan jeg ikke bestemt sige.

Kanske laa det ialfald delvis deri, at han i vort sidste skoleaar ved givne leilighed havde fundet en ønskelig støtte i at have mig til allieret, hvis det gjaldt at fremme en eller anden idé, som han var begeistret for.

Foruden at Ole Kildal i gjennemsnit var et vel begavet ungt menneske, raadede han ogsaa over særegne talenter. Han var musikalsk og havde skjønliterære interesser. I skoletiden sværmede han stærkt for Henrik Wergeland og forsøgte mer end engang at skrive oder efter denne digters mønster. Deslige frembringelser kom nu aldrig udenfor en meget snever kammeratkreds, som bestod av mer idealt anlagte naturer. Slige trak han gjerne til sig, og om et sligt fund i skolen hørte hjemme langt nedenfor ham, betød det ingen skranke for intime tankeudvekslinger paa det literære omraade.

Literære interesser var det sikkert ogsaa, som indgav ham den idé, at

mesterlektianerne, eller en del av dem skulde slaa sig sammen om at udgive et skoleblad.

Om Ole var den første, der havde vækt tanken tillive, ved jeg ikke visst, men sikkert er det, at han interesserede sig stærkt for dens gjennomførelse, og da der var truffet avtale med stedets meget godmodige bogtrykker om prisen for trykning og papir til en 4 sidet ugentlig avis i særdeles lidet format, gjaldt det da at opnaa rektors samtykke. Dette skulde Ole Kildal besørge, men da han skulde fremstille sig paa rektors kontor med sin muntlige forestilling og andragende, svigtede modet. Han erklærede, at han maatte have mig med som passiv ledsager. At just jeg blev udseet til dette hverv, kom kanskje derav, at jeg som ambulerende middagsgjæst to gange om ugen i denne egenskap kom i rektorens hus og derfor blev betragtet som en nærmere paarørende av familien. Hvordan det nu end forholder sig hermed, saa blev jeg deltager i ekspeditionen. Vi bankede paa, kom ind og traf rektor, som tog os i øiesyn med et overrasket og spørgende udtryk. Han var sikkert ikke vant til at søges paa sit kontor av elever, som ikke var kaldt til at møde. Nu havde Kildal den egenhed, at naar han selv havde bragt sig op i en situation, der antog et høitideligt præg, kunde han bli aldeles stum, blev stærk rød i ansigtet og var ude av stand til at faa et ord frem, men var næsten sprængt av trang til at briste i skoggerlatter. Alt dette indtraf netop nu, da Ole Kildal skulde forklare vort ærind, og følgen blev at jeg maatte føre ordet fra først til sidst.

For øvrigt løb ekspeditionen heldig av. Rektor gav sit samtykke ledsaget av en del praktiske raad, hvoriblandt dette, at vi maatte lade hvert nummer av bladet være forsynet med den opplysning, at det var trykt som manuskript for at beskytte det mod offentlig kritik.

Bladet kom ud. Det fik saa mange abonnenter blandt skolens elever at det godt bar sig. Alle lærerne fik naturligvis sit frieksemplar, om de vilde modtage det. I begyndelsen strømmede de literære bidrag ind saa rigelig, at der ingen vanskelighet var ved at fylde spalterne. Senere blev dette anderledes. De literære kilder tørrede ind, og da bladet omsider døde, skeede dette visstnok av mangel paa næring; hertil kom imidlertid ogsaa en anden aarsag: starterne blev dimitteret til universitetet, og dermed var det givet, at bladet blev en saga blot. I sin korte levetid blev det imidlertid læst av mange, til dels med interesse. Jeg husker, at en liten novelette blev omtalt som vidnespyrd om uventet oppfindsomhed. I en anden retning øvede bladet i sin velstandstid den virkning, at en spekulant blant mesterlektianerne, som aldrig ydede bladet lesestof, fandt paa at betale en viss sum for eneretten til oplaget, som han da tænkte at tjene penge paa. Men forsøget lønnede sig ikke. -